

Գևորգ Բարսեղյան

Երևանի պետական համալսարանի իրավագիտության ֆակուլտետի քրեական իրավունքի ամբիոնի ասպիրանտ, դասախոս

ՕՊԵՐԱՏԻՎ-ՀԵՏԱԽՈՒՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՀԱՆՑԱԿԱԶՄԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՈԴԵԼԱՎՈՐՄԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ¹

Համառոտագիր

Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական համապարփակ ապահովման համատեքստում կարևոր նշանակություն ունի օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական ապահովման պաշտպանող ուղղության զարգացումը: Այս ուղղության ձևավորման և/կամ կատարելագործման համար հոդվածում հետազոտվել են ՀՀ քրեական օրենսգրքի Հատուկ մասում նախատեսված համապատասխան հանցակազմերի լրամշակմանը և, ըստ անհրաժեշտության, նոր հանցակազմերի մշակմանը վերաբերող հարցերը, ինչը հնարավորություն կտա առավել արդյունավետ արձագանքելու օպերատիվ-հետախուզական գործունեության՝ օրենքով սահմանված կարգով իրականացման դեմ ուղղված արարքներին: Այս գործընթացը մենք անվանել ենք օպերատիվ-հետախուզական գործունեության ապահովմանն ուղղված հանցակազմերի իրավական մոդելավորում:

Հոդվածում առանձին մասերով հետզոտվել են անմիջականորեն օպերատիվ-հետախուզական գործունեության ապահովմանն ուղղված հանցակազմերի իրավական մոդելավորման հիմնախնդիրները, անմիջականորեն օպերատիվ-հետախուզական գործունեության ապահովմանը չուղղված հանցակազմերի իրավական մոդելավորման հիմնախնդիրները, ինչպես նաև հատուկ հետազոտման առարկա է դարձել օպերատիվ-հետախուզական միջոցառում(ներ) ապօրինի իրականացնելու քրեականացման անհրաժեշտությունը:

Հոդվածում իրականացված հետազոտության արդյունքներով օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական ապահովման պաշտպանող ուղղության ամբողջական ձևավորման նպատակով ներկայացվել են առաջարկներ՝ ուղղված Քրեական օրենսգրքի Հատուկ մասի մի շարք հոդվածների լրամշակմանը և «Օպերատիվ-հետախուզական միջոցառում ապօրինի իրականացնելը» վերտառությամբ նոր հոդվածի նախատեսմանը:

Հիմնաբառեր- օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն, օպերատիվ-հետախուզական միջոցառում, քրեաիրավական ապահովում, օպերատիվ-հետա-

¹ Հոդվածը ներկայացվել է 21.04.2025թ., գրախոսվել է 10.06.2025թ.:

խուզական գործունեության քրեաիրավական ապահովման պաշտպանող ուղղություն, հանցակազմ, իրավական մոդելավորում, քրեականացում:

Ներածություն

Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական համապարփակ ապահովման տեսանկյունից կարևոր նշանակություն ունի օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական ապահովման պաշտպանող ուղղությունը², որի ձևավորումը պետք է դրսևորվի ՀՀ քրեական օրենսգրքի³ Հատուկ մասի համապատասխան հանցակազմերի լրամշակման կամ մշակման տեսքով: ՀՀ քրեական օրենսդրության արդիականացման հնարավորությունների հետազոտումը և դրա իրավական մոդելավորումը՝ Քրեական օրենսգրքում հատուկ հանցակազմերի նախատեսման նպատակով, պետք է իրականացվի Հատուկ մասի համապատասխան նորմերի հաշվառմամբ, որոնք ուղղված են օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական ապահովմանը: Հետևաբար հետազոտման առարկա նախ պետք է դառնան Քրեական օրենսգրքի Հատուկ մասի այն հանցակազմերը, որոնք ուղղված են օպերատիվ-հետախուզական գործունեության՝ օրենքով սահմանված կարգով իրականացման ապահովմանը:

Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության առանձնահատկություններով պայմանավորված՝ այդ հանցակազմերը պայմանականորեն կարելի է դասակարգել հիմք ընդունելով հանցագործության օբյեկտը, ըստ որի՝ այդ հանցակազմերը կարող են դասակարգվել 2 հիմնական խմբերի՝

1. արարքներ, որոնք անմիջականորեն ուղղված են ՕՀԳ ապահովմանն ուղղված հասարակական հարաբերությունների դեմ,

2. արարքներ, որոնք ուղղված են հասարակական այլ հարաբերությունների դեմ, սակայն կարող են վնաս պատճառել նաև ՕՀԳ ապահովմանն ուղղված հասարակական հարաբերություններին:

Առաջին խմբի պարագայում հանցագործության անմիջական օբյեկտը ՕՀԳ ապահովմանն ուղղված հասարակական հարաբերություններն են: Իսկ երկրորդ խմբի դեպքում ՕՀԳ ապահովմանն ուղղված հասարակական հարաբերությունները ֆակուլտատիվ (լրացուցիչ) օբյեկտի դեր ունեն:

Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական ապահովմանն ուղղված հանցակազմերը կարող են դասակարգվել՝ հիմք ընդունելով նաև հանցագործության սուբյեկտի հատկանիշները, ըստ որի այդ հանցակազմերը կարող են դասակարգվել 2 հիմնական խմբերի՝

1. օպերատիվ-հետախուզական գործունեության սուբյեկտների (ՕՀԳ իրականացնող մարմնի աշխատակցի կամ ՕՀԳ իրականացնող մարմնի հետ համա-

² Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական ապահովման մասին առավել մանրամասն տե՛ս **Barseghyan G.** The Concept of Criminal-Legal Provision of Operational-Search Activities and a Brief Description of Its Directions, Պետություն և իրավունք N 2 (99) 2024, էջեր 162-173, <https://www.researchgate.net/publication/389314520>

³ Տե՛ս ՀՀ քրեական օրենսգիրք: Ընդունվել է 05.05.2021թ., ուժի մեջ է մտել 01.07.2022թ., ՀՕ-199-Ն:

գործակցող անձի) կողմից կատարված, օպերատիվ-հետախուզական գործունեության՝ օրենքով սահմանված կարգով իրականացման ապահովման դեմ ուղղված հանցանքներ,

2. օպերատիվ-հետախուզական գործունեության սուբյեկտ չհանդիսացող անձի կողմից կատարված, օպերատիվ-հետախուզական գործունեության՝ օրենքով սահմանված կարգով իրականացման ապահովման դեմ ուղղված հանցանքներ:

Սույն հոդվածում մենք օպերատիվ-հետախուզական գործունեության ապահովմանն ուղղված հանցակազմերի հետազոտումն իրականացրել ենք այդ հանցակազմերի ըստ օբյեկտի դասակարգման շրջանակներում:

1. Անմիջականորեն օպերատիվ-հետախուզական գործունեության ապահովմանն ուղղված հանցակազմերի իրավական մոդելավորման հիմնախնդիրները

Անմիջականորեն օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական ապահովմանն ուղղված հանցակազմեր ամրագրված են Հատուկ մասի՝ «Արդարադատության շահերի դեմ ուղղված հանցագործությունները» վերտառությամբ 45-րդ գլխում: Այսպիսի տեղակայումը տրամաբանական է, քանզի օպերատիվ-հետախուզական գործունեությունը արդարադատության իրականացմանը օժանդակող բնույթ ունի, հետևաբար օպերատիվ-հետախուզական գործունեության՝ օրենքով սահմանված կարգով իրականացման ապահովման դեմ ուղղված հանցագործությունների տեսակային օբյեկտը արդարադատության շահերն են:

Արդարադատության շահերի դեմ ուղղված հանցագործությունները հայրենական քրեական իրավունքի տեսությունում որոշ չափով հետազոտված են: Այսպես, տեսաբանների կարծիքով՝ «... Արդարադատության մարմինները իրենց առջև դրված խնդիրների և գործունեության մեթոդների յուրահատկության հետևանքով հատուկ տեղ են զբաղեցնում իշխանության մարմինների համակարգում: Արդարադատության մարմինների հիմնական խնդիրը արդարադատության իրականացումն է, որն իրագործվում է քրեական, քաղաքացիական և վարչական դատավարությունների միջոցով: Նշված յուրահատկությունը հիմք է հանդիսանում արդարադատության դեմ ուղղված հանցագործությունները քրեական օրենսգրքի հատուկ մասի ինքնուրույն գլխում նախատեսելու համար:

ՀՀ-ում արդարադատություն իրականացնում են միայն դատարանները, որոնց գործունեությունը, սակայն, սերտորեն կապված է իրավապահ մարմինների գործունեության հետ: Իրենց գործունեությամբ այս մարմինները նպաստում են արդարադատության իրականացմանը: Դրա համար էլ վերջիններիս նորմալ գործունեության դեմ ուղղված հանցագործությունները նույնպես համարվում են արդարադատության դեմ ուղղված հանցագործություններ»⁴:

⁴ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք: Հատուկ մաս (վեցերորդ հրատարակություն՝ փոփոխություններով և լրացումներով), Երևանի պետական համալսարան, Երևան, ԵՊՀ հրատարակչություն, 2012թ., էջ 874

Քրեական օրենսգրքի՝ «Ապացույցներ, բացատրություններ կամ դատավարական փաստաթղթեր կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման արդյունքով ստացված տվյալներ կամ առարկաներ կեղծելը, փոխելը, ոչնչացնելը կամ թաքցնելը կամ կեղծ ապացույցներ կայացնելը» վերտառությամբ 479-րդ հոդվածի 1-ին մասը քրեական պատասխանատվություն է սահմանում օպերատիվ-հետախուզական գործունեության արդյունքով ստացված տվյալ, փաստաթուղթ կամ առարկա կամ քաղաքացիական գործով, քրեական կամ վարչական գործով կամ վարույթով ապացույց, բացատրություն կամ դատավարական փաստաթուղթ կեղծելու, փոխելու, ոչնչացնելու կամ թաքցնելու կամ քաղաքացիական գործով, քրեական կամ վարչական գործով կամ վարույթով կեղծ ապացույց ներկայացնելու համար: Մեջբերված հոդվածը ՀՀ քրեական օրենսգրքի Հատուկ մասի այս պահին միակ հանցակազմն է, որտեղ ուղղակիորեն նշված են «օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն» բառերը: Այն մեզ հետաքրքրող համատեքստում ուղղված է ՕՀԳ՝ օրենքով սահմանված կարգով իրականացման ապահովմանը՝ քրեական պատասխանատվություն նախատեսելով օպերատիվ-հետախուզական գործունեության արդյունքով ստացված տվյալ, փաստաթուղթ կամ առարկա կեղծելու, փոխելու, ոչնչացնելու կամ թաքցնելու համար:

Ընդ որում, հիշատակված հոդվածի՝ մինչև 2024 թվականի փետրվարի 6-ը գործած տարբերակն ուներ այլ բովանդակություն. «քաղաքացիական, վարչական կամ քրեական գործով կամ վարչական վարույթով ապացույց, բացատրություն կամ դատավարական փաստաթուղթ կամ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման արդյունքով ստացված տվյալ կամ առարկա կեղծելը, փոխելը, ոչնչացնելը կամ թաքցնելը կամ կեղծ ապացույց ներկայացնելը»: Այս սկզբնական տարբերակը պրակտիկայում տարընթերցումներ էր առաջացնում. նորմը մեկնաբանվում էր այնպես, որ քրեական պատասխանատվություն կարող էր առաջացնել միայն նախաձեռնված գործի կամ վարույթի շրջանակներում օպերատիվ-հետախուզական գործունեության արդյունքով ստացված տվյալ կամ առարկա կեղծելու, փոխելու, ոչնչացնելու կամ թաքցնելու համար, մինչդեռ, Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն, օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներն ամբողջ ծավալով իրականացվում են ինչպես օպերատիվ-հետախուզական մարմինների կողմից իրենց վերապահված հիմնական խնդիրների իրականացման շրջանակներում, որպես *ինքնուրույն գործունեություն*, այնպես էլ նախաձեռնված քրեական վարույթի իրականացվող հետաքննության շրջանակներում որպես օժանդակող գործունեություն:

Հարկ ենք համարում նաև ընդգծել, որ քննարկվող հոդվածի վերտառության և բովանդակության միջև առկա է որոշակի անհամապատասխանություն: Այսպես, քննարկվող հոդվածը քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում օպերատիվ-հետախուզական գործունեության արդյունքով ստացված տվյալ, փաստաթուղթ կամ առարկա կեղծելու, փոխելու, ոչնչացնելու կամ թաքցնելու համար, մինչդեռ հոդվածի վերտառությունում հստակորեն նշված է օպերատիվ-

հետախուզական միջոցառման արդյունքով ստացված տվյալներ կամ առարկաներ կեղծելը, փոխելը, ոչնչացնելը կամ թաքցնելը: Ինչպես արդեն նշեցինք, հողվածի բովանդակությունը տարընթերցումները բացառելու նպատակով փոփոխվել է, սակայն Քրեական օրենսգրքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին 2024 թվականի փետրվարի 6-ին ուժի մեջ մտած ՀՕ-31-Ն օրենքը⁵, վերախմբագրելով 479-րդ հողվածի բովանդակությունը, վերնագրում անհրաժեշտ հստակեցում և խմբագրում չի իրականացրել: Ակնհայտ է, որ օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական ապահովման տեսանկյունից հողվածի վերնագրի բովանդակությունը և շեշտադրումն ավելի նեղ են, քան հողվածի բովանդակությունը, քանի որ օպերատիվ-հետախուզական գործունեությունը և օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումը գտնվում են ամբողջի և մասի հարաբերակցության մեջ: Հետևաբար առաջարկում ենք Քրեական օրենսգրքի 479-րդ հողվածի վերնագիրը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ՝ «Ապացույցներ, բացառություններ կամ դատավարական փաստաթղթեր կամ օպերատիվ-հետախուզական գործունեության արդյունքում ստացված տվյալներ, փաստաթղթեր կամ առարկաներ կեղծելը, փոխելը, ոչնչացնելը կամ թաքցնելը կամ կեղծ ապացույցներ ներկայացնելը»:

Հաջորդ հանցակազմը, որը որոշ չափով ուղղված է ՕՀԳ քրեաիրավական ապահովմանը, «Քրեական վարույթի տվյալներ հրապարակել» վերտառությամբ 483-րդ հողվածն է, որի 1-ին մասը քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում առանց իրավասու մարմնի կամ անձի թույլտվության՝ հրապարակման ոչ ենթակա՝ մինչդատական կամ դատական վարույթի տվյալ հրապարակելու համար: Հիշյալ հողվածի 2-րդ մասի 3-րդ կետը պատասխանատվություն է նախատեսում նույն արարքի համար, որը կատարվել է այն անձի կողմից, որին այդ տվյալը հայտնի է դարձել իր ծառայողական լիազորությունների իրականացման առնչությամբ:

Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին օրենքի⁶ 12-րդ հողվածի 1-ին մասի համաձայն՝ [օպերատիվ հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների հետ համագործակցող] անձինք պարտավոր են չհրապարակել համագործակցության առնչությամբ իրենց հայտնի դարձած տեղեկությունները:

Հիշատակված հողվածով քրեական պատասխանատվության կարող են ենթարկվել ՕՀԳ իրականացնող անձինք, եթե առանց իրավասու մարմնի կամ անձի թույլտվության հրապարակեն հրապարակման ոչ ենթակա՝ մինչդատական կամ դատական վարույթի տվյալ: Սակայն, ինչպես արդեն նշեցինք, օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներն ամբողջ ծավալով կարող են իրականացվել

⁵ Տե՛ս ՀՀ քրեական օրենսգրքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին համար ՀՕ-31-Ն օրենքը, ընդունվել է 2024 թվականի հունվարի 16-ին, ուժի մեջ մտել 2024 թվականի փետրվարի 6-ին: Հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docid=189458> (05.01.2025):

⁶ Տե՛ս ՀՀ օրենքը Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին: Ընդունվել է 22.10.2007թ., ուժի մեջ է մտել 08.12.2007թ., ՀՕ-223-Ն:

նաև որպես ինքնուրույն գործունեություն, հետևաբար ՕՀԳ իրականացնող սուբյեկտները կարող են նաև հրապարակել հրապարակման ոչ ենթակա տվյալ՝ անկախ վարույթի (մինչդատական կամ դատական) առկայությունից: Այս հանգամանքին, սակայն, բավարար ուշադրություն չի դարձվել:

Վերը շարադրվածով պայմանավորված՝ առաջարկում ենք 483-րդ հոդվածի վերնագիրը և 1-ին մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ՝ «Քրեական վարույթի կամ օպերատիվ-հետախուզական գործունեության տվյալներ հրապարակելը

Առանց իրավասու մարմնի կամ անձի թույլտվության՝ հրապարակման ոչ ենթակա՝ մինչդատական կամ դատական վարույթի, ինչպես նաև օպերատիվ-հետախուզական գործունեության տվյալ հրապարակելը, եթե բացակայում են սույն օրենսգրքի 426-րդ կամ 427-րդ հոդվածով նախատեսված հանցանքների հատկանիշները՝»:

Լրամշակման առաջարկվող տարբերակում նեգատիվ հատկանիշի ամրագրումը (եթե բացակայում են սույն օրենսգրքի 426-րդ կամ 427-րդ հոդվածով նախատեսված հանցանքների հատկանիշները) պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ Օրենսգրքի՝ «Պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկություններ հրապարակելը» վերտառությամբ 427-րդ հոդվածը պատասխանատվություն է նախատեսում պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկություն հրապարակելու համար այն անձի կողմից, որը դրա հետ ծանոթանալու իրավունք ուներ, եթե բացակայում են սույն օրենսգրքի 418-րդ հոդվածով նախատեսված հանցանքի հատկանիշները: Իսկ Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին օրենքի՝ «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների մասին տեղեկությունների պաշտպանությունը» վերտառությամբ 41-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների անցկացման ընթացքում օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների ուժերի, միջոցների ու աղբյուրների, մեթոդների, պլանների, այդ միջոցառումների արդյունքների, դրանց ֆինանսավորման, օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների հաստիքային գաղտնի աշխատակիցների, ինչպես նաև այդ մարմինների հետ գաղտնիության հիման վրա համագործակցող և համագործակցած անձանց մասին տեղեկությունները հանդիսանում են պետական գաղտնիք: Նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների հաստիքային գաղտնի աշխատակիցների և այդ մարմինների հետ գաղտնիության հիման վրա համագործակցող անձանց մասին տեղեկությունների հրապարակումը թույլատրվում է միայն նրանց գրավոր համաձայնությամբ կամ օրենքով նախատեսված դեպքերում՝ պետական գաղտնիքի հրապարակման համար օրենքով սահմանված կարգով:

Գործող իրավակարգավորումների պայմաններում որպես ինքնուրույն գործունեություն իրականացվող օպերատիվ-հետախուզական գործունեության վերաբերյալ Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին օրենքի իմաստով

պետական գաղտնիք չհամարվող տեղեկության ապօրինի հրապարակումը քրեական պատասխանատվություն չի առաջացնում, ինչը, մեր կարծիքով, արդարացված չէ: Հնարավոր են դեպքեր, երբ օպերատիվ-հետախուզական գործունեության վերաբերյալ տվյալներ հայտնի լինեն և հրապարակվեն այնպիսի անձի կողմից, որն Օրենսգրքի «Պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկություններ հրապարակելը» վերտառությամբ 427-րդ հոդվածի կամ «Պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկություններ ապօրինի ձեռք բերած անձի կողմից դրանք հրապարակելը» վերտառությամբ 426-րդ հոդվածի իմաստով սուբյեկտ չհամարվի: 427-րդ հոդվածի պարագայում՝ չհանդիսանա հանցագործության [հատուկ] սուբյեկտ՝ անձ, որը պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկությանը ծանոթանալու իրավունք ուներ, իսկ 426-րդ հոդվածի դեպքում՝ պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկությունը ձեռք բերած չլինի հափշտակելու, սպառնալիքի, բռնություն գործադրելու, խաբեության կամ այլ ապօրինի եղանակով (օրինակ՝ իր կամքից անկախ ներկա եղած լինի որևէ խոսակցության):

Վերը շարադրվածն առավել առարկայական պատկերացնելու համար դիտարկենք մի իրավիճակ, երբ պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկությանը ծանոթանալու իրավունք չունեցող և նման տեղեկություն ապօրինի ձեռք չբերած անձը՝ Ա.-ն, հայտնում է Բ.-ին, որ, ըստ իր լսած տեղեկության/խոսակցության, Բ.-ի նկատմամբ նախատեսվում է իրականացնել օպերատիվ-հետախուզական միջոցառում, ինչի արդյունքում Բ.-ն սկսում է դրսևորել իրավաչափ վարքագիծ, որի հետևանքով է տապալվում էլ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումը:

Քննարկենք մեկ այլ իրավիճակ ևս: Պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկությանը ծանոթանալու իրավունք չունեցող և նման տեղեկություն ապօրինի ձեռք չբերած անձը՝ Ա.-ն, հայտնում է հանցավոր կազմակերպություն ղեկավարող Բ.-ին, որ, ըստ իրեն պատահականորեն հայտնի դարձած տեղեկության, Բ.-ի նկատմամբ կարող է իրականացվել օպերատիվ-հետախուզական միջոցառում: Կարճ ժամանակ անց Բ.-ն, կարծելով, որ հանցավոր կազմակերպության անդամ Գ.-ն հավաքագրվել է իրավապահ մարմինների կողմից և համագործակցում է նրանց հետ, պատվիրում է սպանել Գ.-ին: Գործի քննությամբ պարզվում է, որ Գ.-ն իրոք «օպերատիվ ներդրում» օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման շրջանակներում եղել է Ոստիկանության հետ գաղտնի հիմունքներով համագործակցող անձ:

Քննարկվող համատեքստում հարկ է հիշատակել Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին օրենքի 13-րդ հոդվածի 2-րդ մասը, որի համաձայն՝ օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինները պարտավոր են ապահովել օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների նախապատրաստմանն ու անցկացմանը ներգրավված անձանց և նրանց ընտանիքի անդամների պաշտպանությունը, եթե առկա է նրանց կյանքին և առողջությանը սպառնացող իրական վտանգ, որը պայմանավորված է այդ մարմինների հետ նրանց համագործակցությամբ:

Հետևաբար, կարծում ենք՝ նմանատիպ դեպքերը ևս պետք է ստանան համապատասխան քրեաիրավական արձագանք՝ քրեական պատասխանատվության և պատժի տեսքով:

Նմանատիպ իրավիճակները քրեաիրավական արձագանքման դիտանկյունից ունեն 2 լուծում: Առաջին, Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին օրենքի՝ «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների մասին տեղեկությունների պաշտպանությունը» վերտառությամբ 41-րդ հոդվածը ենթարկել լրամշակման՝ ընդլայնելով պետական գաղտնիք համարվող տեղեկության շրջանակը: Երկրորդ, լրամշակել Քրեական օրենսգրքի 483-րդ հոդվածը՝ քրեական պատասխանատվություն նախատեսելով նաև օպերատիվ-հետախուզական գործունեության վերաբերյալ պետական գաղտնիք չհամարվող տեղեկություն հրապարակելու համար:

Մեր կարծիքով՝ իրավական տեխնիկայի տեսանկյունից առավել ընդունելի է երկրորդ տարբերակը, քանի որ Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին օրենքում հնարավոր չէ նախատեսել պետական գաղտնիք համարվող տեղեկության սպառիչ ցանկ, իսկ եթե անգամ հնարավոր է, ապա ցանկալի չէ, քանզի դա արհեստականորեն հանգեցնելու է պետական գաղտնիքի իրավական ռեժիմով պաշտպանվող տեղեկության շրջանակի անհարկի ընդլայնման:

Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական ապահովման տեսանկյունից հետազոտական հետաքրքրություն ներկայացնող մյուս հանցակազմը «Արդարադատության իրականացմանը կամ գործի քննությանը միջամտելը» վերտառությամբ 486-րդ հոդվածն է, որի 1-ին մասը պատասխանատվություն է նախատեսում արդարադատության կամ որպես դատարան՝ օրենքով նախատեսված այլ լիազորությունների իրականացումը խոչընդոտելու նպատակով դատարանի գործունեությանը կամ գործի քննությունը խոչընդոտելու նպատակով դատախազի, քննիչի, քննչական մարմնի ղեկավարի, հետաքննության մարմնի, փաստաբանի կամ ներկայացուցչի գործունեությանը ցանկացած ձևով միջամտելու համար:

Հիշատակված հանցակազմը մեր աշխատանքի շրջանակներում հետազոտական հետաքրքրություն է ներկայացնում այնքանով, որքանով քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում գործի քննությունը խոչընդոտելու նպատակով հետաքննության մարմնի գործունեությանը ցանկացած ձևով միջամտելու համար:

Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին օրենքի՝ սույն հետազոտությունում բազմիցս հիշատակված 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներն ամբողջ ծավալով իրականացվում են ինչպես օպերատիվ-հետախուզական մարմինների կողմից իրենց վերապահված հիմնական խնդիրների իրականացման շրջանակներում, որպես ինքնուրույն գործունեություն, այնպես էլ նախաձեռնված քրեական վարույթի իրականացվող հետաքննության շրջանակներում որպես օժանդակող գործունեություն: Նույն օրենքի՝ «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող

մարմինները» վերտառությամբ 8-րդ հոդվածի 1-ին մասը, թվարկելով ՕՀԳ իրականացնելու լիազորություն ունեցող մարմինների ցանկը, նշում է, որ այդ մարմիններն ունեն 2 իրավասություն՝ 1-ին՝ օրենքով իրենց վերապահված լիազորությունների շրջանակներում օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնելու, 2-րդ՝ քրեական վարույթի շրջանակներում օրենքով նախատեսված դեպքերում և կարգով հետաքննություն կատարելու:

Քրեական դատավարության օրենսգրքի⁷ 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 21-րդ կետի համաձայն՝ հետաքննության մարմինը «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» օրենքով նախատեսված պետական մարմնի համակարգում գործող և օպերատիվ-հետախուզական գործառույթներ իրականացնող ստորաբաժանման ղեկավարը (հետաքննության մարմնի պետը) և աշխատակիցներն (հետաքննիչներն) են, որոնք նախաքննության շրջանակներում իրավասու են կատարելու գաղտնի քննչական գործողություններ և օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ:

Մեջբերված իրավակարգավորումներից պարզ է դառնում, որ քննարկվող հանցակազմը համապարփակ կերպով չի իրականացնում ՕՀԳ քրեաիրավական ապահովումը, քանի որ քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում ՕՀԳ դեմ ուղղված հանցագործության համար նախաձեռնված վարույթի կամ գործի առկայության պարագայում միայն, ինչը չհիմնավորված և չարդարացված տարբերակված մոտեցում է: Հիշյալ հոդվածում ուղղակիորեն շեշտադրված են գործի քննությանը խոչընդոտելու նպատակը և հետաքննության մարմնի գործունեությանը ցանկացած ձևով միջամտելու հանգամանքը:

Առաջարկում ենք Քրեական օրենսգրքի 486-րդ հոդվածի վերնագիրը վերաշարադրել հետևյալ խմբագրությամբ՝ «Արդարադատության իրականացմանը, գործի քննությանը կամ օպերատիվ-հետախուզական գործունեությանը միջամտելը»: 486-րդ հոդվածի 1-ին մասը վերաշարադրել հետևյալ խմբագրությամբ՝ «Արդարադատության կամ որպես դատարան՝ օրենքով նախատեսված այլ լիազորությունների իրականացումը խոչընդոտելու նպատակով դատարանի գործունեությանը կամ գործի քննությունը խոչընդոտելու նպատակով դատախազի, քննիչի, քննչական մարմնի ղեկավարի, հետաքննության մարմնի, փաստաբանի կամ ներկայացուցչի գործունեությանը, ինչպես նաև որպես ինքնուրույն գործունեություն իրականացվող օպերատիվ-հետախուզական գործունեությանը ցանկացած ձևով միջամտելը»:

Քրեական օրենսգրքում տեղ գտած հաջորդ հանցակազմը, որն ուղղված է ՕՀԳ քրեաիրավական ապահովման որոշակի հատվածի կարգավորմանը «Դատավորի, դատախազի, քննիչի, քննչական մարմնի ղեկավարի, հետաքննության մարմնի, փաստաբանի, ներկայացուցչի, փորձագետի կամ հարկադիր կատարողի նկատմամբ սպառնալիքը կամ նրանց մասին տեղեկություն հրապարակելը կամ նրանց գույքը ոչնչացնելը կամ վնասելը կամ նրանց նկատմամբ բռնություն

⁷ Տե՛ս ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք: Ընդունվել է 30.06.2021թ., ուժի մեջ է մտել 01.07.2022թ., ՀՕ-306-Ն:

գործադրել» վերտառությամբ 490-րդ հոդվածն է: Այս հոդվածի 1-ին մասը քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում դատավորի, դատախազի, քննիչի, քննչական մարմնի ղեկավարի, հետաքննության մարմնի, փաստաբանի, ներկայացուցչի, փորձագետի կամ հարկադիր կատարողի կամ նշված անձանց մերձավոր ազգականի կամ մերձավորի կամ նշված անձանց դաստիարակության, խնամքի կամ հսկողության տակ գտնվողի մասին արատավորող կամ նշված անձանց իրավունքներին ու օրինական շահերին այլ վնաս պատճառող տեղեկություն հրապարակելու կամ նրանց նկատմամբ բռնություն գործադրելու, գույքը ոչնչացնելու կամ վնասելու սպառնալիքի համար՝ կապված նշված անձանց օրինական ծառայողական կամ մասնագիտական գործունեության կամ բացառապես դատավոր, դատախազ, քննիչ, քննչական մարմնի ղեկավար, հետաքննության մարմին, փաստաբան, ներկայացուցիչ, փորձագետ կամ հարկադիր կատարող կամ նշված անձանց մերձավոր ազգական կամ մերձավոր կամ նշված անձանց դաստիարակության, խնամքի կամ հսկողության տակ գտնվող լինելու հանգամանքի հետ: Հիշատակված հոդվածի 2-րդ մասը պատասխանատվություն է նախատեսում սույն հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված անձանց մասին արատավորող կամ նշված անձանց իրավունքներին ու օրինական շահերին այլ վնաս պատճառող տեղեկություն հրապարակելու կամ նշված անձանց գույքը ոչնչացնելու կամ վնասելու համար՝ կապված նշված անձանց օրինական ծառայողական կամ մասնագիտական գործունեության հետ: Քննարկվող հոդվածի 3-րդ մասը պատասխանատվություն է նախատեսում սույն հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված անձանց նկատմամբ բռնություն գործադրելու՝ կապված նշված անձանց օրինական ծառայողական կամ մասնագիտական գործունեության հետ:

Առաջարկում ենք Քրեական օրենսգրքի 490-րդ հոդվածի վերնագիրը վերաշարադրել հետևյալ խմբագրությամբ՝ «*Դատավորի, դատախազի, քննիչի, քննչական մարմնի ղեկավարի, հետաքննության մարմնի, օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող անձի, փաստաբանի, ներկայացուցչի, փորձագետի կամ հարկադիր կատարողի նկատմամբ սպառնալիքը կամ նրանց մասին տեղեկություն հրապարակելը կամ նրանց գույքը ոչնչացնելը կամ վնասելը կամ նրանց նկատմամբ բռնություն գործադրելը*»:

Քննարկվող հոդվածի 1-ին մասը վերաշարադրել հետևյալ խմբագրությամբ՝ «*Դատավորի, դատախազի, քննիչի, քննչական մարմնի ղեկավարի, հետաքննության մարմնի, օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող անձի, փաստաբանի, ներկայացուցչի, փորձագետի կամ հարկադիր կատարողի կամ նշված անձանց մերձավոր ազգականի կամ մերձավորի կամ նշված անձանց դաստիարակության, խնամքի կամ հսկողության տակ գտնվողի մասին արատավորող կամ նշված անձանց իրավունքներին ու օրինական շահերին այլ վնաս պատճառող տեղեկություն հրապարակելու կամ նրանց նկատմամբ բռնություն գործադրելու, գույքը ոչնչացնելու կամ վնասելու սպառնալիքը՝ կապված նշված անձանց օրինական ծառայողական կամ մասնագիտական գործունեության կամ բացառապես դատավոր, դատախազ, քննիչ, քննչական մարմնի ղեկավար,*

հետաքննության մարմին, օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող անձ, փաստաբան, ներկայացուցիչ, փորձագետ կամ հարկադիր կատարող կամ նշված անձանց մերձավոր ազգական կամ մերձավոր կամ նշված անձանց դաստիարակության, խնամքի կամ հսկողության տակ գտնվող լինելու հանգամանքի հետ»:

II. Անմիջականորեն օպերատիվ-հետախուզական գործունեության ապահովմանը չուղղված հանցակազմերի իրավական մոդելավորման հիմնախնդիրները

Սույն հոդվածում մինչ այս քննարկված հանցակազմերում օպերատիվ-հետախուզական գործունեությունը դիտարկվել և հետազոտվել է որպես հանցագործության հիմնական անմիջական օբյեկտ: Սակայն հնարավոր են նաև բազմաթիվ դեպքեր, երբ օպերատիվ-հետախուզական գործունեությունը լինի հանցագործության լրացուցիչ, որպես կանոն՝ ֆակուլտատիվ լրացուցիչ անմիջական օբյեկտ: Ասվածը հնարավոր է այն հանցակազմերի դեպքերում, որոնցում նկարագրված հանցագործությունները կարող են ուղղված լինել նաև օպերատիվ-հետախուզական գործունեության՝ օրենքով սահմանված կարգով իրականացման դեմ: Թեև օպերատիվ-հետախուզական գործունեությունը, ի թիվս այլ սկզբունքների, իրականացվում է մարդու իրավունքների, ազատությունների և օրինական շահերի պաշտպանության ու գերակայության սկզբունքի հիման վրա, այդուամենայնիվ օպերատիվ-հետախուզական գործունեության, հատկապես՝ որոշակի օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների ընթացքում, պայմանավորված դրանց բնույթով, էապես սահմանափակվում են մարդու իրավունքները և ազատությունները: Հետևաբար, օպերատիվ-հետախուզական գործունեության՝ օրենքով սահմանված կարգով իրականացման ապահովմանն ուղղված հասարակական հարաբերությունները կարող են ունենալ, առաջին հերթին, Քրեական օրենսգրքի՝ «Սահմանադրական իրավունքների և ազատությունների դեմ ուղղված հանցագործությունները» վերտառությամբ 28-րդ գլխում ամրագրված որոշ հոդվածներում նկարագրված հանցագործություններ հետևանքով:

Քննարկվող համատեքստում ամենավերաբերելին, թերևս, «Նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների և հաղորդակցության այլ ձևերի գաղտնիությունը խախտելը» վերտառությամբ 206-րդ հոդվածն է: Հիշյալ հոդվածի 1-ին մասը պատասխանատվություն է նախատեսում մարդու նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների և հաղորդակցության այլ ձևերի գաղտնիությունն ապօրինի խախտելու համար, իսկ 2-րդ մասը նույն արարքի համար, որը կատարվել է՝ 1) իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով կամ 2) տեղեկության գաղտնի հավաքման համար նախատեսված տեխնիկական հատուկ միջոց օգտագործելով:

Օրենսդրությամբ նախատեսված հիմքերի և պահանջների առկայությամբ «Նամակագրության, և այլ ոչ թվային հաղորդակցության վերահսկում» կամ

«Թվային, այդ թվում՝ հեռախոսային հաղորդակցության վերահսկում» օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելը, բնականաբար, չի կարող առաջացնել քրեական պատասխանատվություն: Սակայն հիշատակված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ ապօրինի իրականացնելը, բնականաբար, պարունակելու է 206-րդ հոդվածով նախատեսված հանցակազմի հատկանիշներ՝ առաջացնելով քրեական պատասխանատվություն: Ընդ որում, նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների և հաղորդակցության այլ ձևերի գաղտնիությունը խախտելը, որը օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման շրջանակներում ամենայն հավանականությամբ կատարված է լինելու իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով կամ տեղեկության գաղտնի հավաքման համար նախատեսված տեխնիկական հատուկ միջոց օգտագործելով, պետք է որակվի 206-րդ հոդվածի 2-րդ մասով:

«Նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների և հաղորդակցության այլ ձևերի գաղտնիությունը խախտելը» վերտառությամբ 206-րդ հոդվածի բովանդակությունից պարզ է, որ մարդու նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների և հաղորդակցության այլ ձևերի գաղտնիությունը ապօրինի իրականացված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման հետևանքով խախտելն ինքնին քրեաիրավական արձագանքման չի արժանացել, ինչը, մեր կարծիքով, արդարացված չէ: Օրինակ՝ քրեակատարողական հիմնարկի օպերատիվ ստորաբաժանման կողմից օրենսդրությամբ սահմանված կարգի խախտմամբ «թվային, այդ թվում՝ հեռախոսային հաղորդակցության վերահսկում» օպերատիվ-հետախուզական միջոցառում իրականացնելու դեպքում հանցանք կատարած անձի արարքը որակվելու է 206-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետով, համապատասխան հատկանիշների առկայության դեպքում՝ նաև 2-րդ կետով, ինչպես նաև բաղկացական հանցագործությունների որակման կանոններով (Օրենսգրքի 52-րդ հոդվածի 6-րդ մաս) և հանցակազմի անհրաժեշտ հատկանիշների առկայության պարագայում՝ Օրենսգրքի՝ «Պաշտոնատար անձի կողմից իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունը չարաշահելը կամ լիազորություններն անցնելը» վերտառությամբ 441-րդ հոդվածի համապատասխան մասով:

Շարադրվածից պարզ է դառնում, որ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման ապօրինի իրականացման հանգամանքն ինքնին՝ որպես ինքնուրույն գոյություն ունեցող փաստ, քրեաիրավական առանձին գնահատականի չի արժանանում. այդ հանգամանքը քրեաիրավական մասնակի գնահատման է արժանանում 441-րդ հոդվածով նախատեսված հանցակազմի շրջանակներում, այլ էլ տվյալ հանցակազմի պարտադիր հատկանիշների առկայության դեպքում միայն: Սակայն նմանատիպ իրավիճակներում հնարավոր են դեպքեր, երբ անձի արարքը հնարավոր չլինի որակել 441-րդ հոդվածով՝ հանցակազմի պարտադիր հատկանիշ հանդիսացող հետևանքի, այն է՝ անձի կամ կազմակերպության իրավունքներին, ազատություններին կամ օրինական շահերին կամ հասարակության կամ

պետության օրինական շահերին էական վնաս պատճառած լինելը, բացակայության պատճառով (հանցակազմը, ըստ օրենսդրական նկարագրման եղանակի, նյութական է): *Շարադրվածով պայմանավորված՝ կարծում ենք՝ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ ապօրինի իրականացնելը պետք է արժանանա ինքնուրույն քրեաիրավական գնահատականի, նաև որպես Քրեական օրենսգրքի 441-րդ հոդվածի հատուկ դրսևորում:*

Քննարկվող համատեքստում հետազոտական հետաքրքրություն ներկայացնող հաջորդ հանցակազմը «Բնակարանի անձեռնմխելիությունը խախտելը» վերտառությամբ 207-րդ հոդվածն է, որի 1-ին մասը պատասխանատվություն է նախատեսում մարդու կամքին հակառակ կամ կամքն անտեսելով նրա բնակարան ապօրինի մուտք գործելու համար, իսկ 2-րդ մասը՝ նույն արարքի համար, որը կատարվել է՝ 1) իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով կամ 2) բռնություն գործադրելով կամ բռնություն գործադրելու սպառնալիքով:

Հիշատակված հոդվածի դեպքում նույնպես, ինչպես և 206-րդ հոդվածի պարագայում, ապօրինի կերպով իրականացված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումը՝ տվյալ դեպքում «ներքին դիտումը», քրեաիրավական ինքնուրույն գնահատականի չի արժանացել: Օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող անձը օրենսդրությամբ նախատեսված հիմքերի կամ պայմանների խախտմամբ «ներքին դիտում» օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման շրջանակներում անձի բնակարանի անձեռնմխելիությունը խախտելու դեպքում կենթարկվի քրեական պատասխանատվության 207-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետով, և, հիմք ընդունելով բաղկացական հանցագործությունների որակման կանոնները (Օրենսգրքի 52-րդ հոդվածի 6-րդ մաս) և համապատասխան հատկանիշների առկայությունը, նաև 441-րդ հոդվածով: Սակայն, ինչպես և 206-րդ հոդվածի դեպքում, օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման ապօրինի իրականացման հանգամանքն ինքնին՝ որպես ինքնուրույն գոյություն ունեցող փաստ, գործող իրավակարգավորումների պարագայում քրեաիրավական առանձին գնահատականի չի արժանանա:

Հետազոտական հետաքրքրություն ներկայացնող մյուս հանցակազմը Օրենսգրքի՝ «Անձնական կամ ընտանեկան կյանքի գաղտնիությունը խախտելը» վերտառությամբ 204-րդ հոդվածն է, որի 1-ին մասը քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում մարդու անձնական կամ ընտանեկան գաղտնիք համարվող տեղեկությունն առանց նրա համաձայնության օգտագործելու, իրացնելու կամ հայտնելու կամ այդ տեղեկությունն օտարմանով կարգի խախտմամբ օգտագործելու, իրացնելու կամ հայտնելու նպատակով ձեռք բերելու կամ պահելու համար: Նույն հոդվածի 2-րդ մասը պատասխանատվություն է նախատեսում 1-ին մասով նախատեսված տեղեկությունը հրապարակային ելույթներով, հրապարակայնորեն ցուցադրվող ստեղծագործություններով, զանգվածային լրատվության միջոցներով կամ տեղեկատվական կամ հաղորդակցական տեխնոլոգիաների միջոցով տարածելու համար: Քննարկվող

հողվածի 3-րդ մասը մեզ հետաքրքրող համատեքստում քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում 1-ին կամ 2-րդ մասով նախատեսված արարքի համար, որը կատարվել է 1) իշխանական կամ ծառայողական լիազորությունները կամ դրանցով պայմանավորված ազդեցությունն օգտագործելով, 2) տեղեկության գաղտնի հավաքման համար նախատեսված տեխնիկական հատուկ միջոց օգտագործելով:

Օպերատիվ-հետախուզական մի շարք միջոցառումների իրականացման արդյունքում հնարավոր է ձեռք բերել մարդու անձնական կամ ընտանեկան գաղտնիք համարվող տեղեկություն: Օպերատիվ-հետախուզական այդ միջոցառումների թվին կարող են դասվել օպերատիվ տեղեկությունների ձեռքբերումը, արտաքին դիտումը, ներքին դիտումը, նամակագրության և այլ ոչ թվային հաղորդակցության վերահսկումը, թվային, այդ թվում՝ հեռախոսային հաղորդակցության վերահսկումը, օպերատիվ ներդրումը, ֆինանսական գործարքների վերահսկումը:

Օրինական կերպով իրականացված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման արդյունքում ձեռք բերված, մարդու անձնական կամ ընտանեկան գաղտնիք համարվող տեղեկություն հրապարակելը, այլ ծանրացնող հանգամանքների բացակայության պարագայում որակվելու է 204-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով, համապատասխան հատկանիշների առկայության դեպքում՝ նաև 2-րդ կետով, բաղկացական հանցագործությունների որակման կանոններով և հանցակազմի համապատասխան հատկանիշների առկայության դեպքում՝ նաև 441-րդ հոդվածով: Սակայն արարքը նույն կերպ է որակվելու նաև այն դեպքում, երբ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումն իրականացված լինի ապօրինի՝ օրենսդրությամբ սահմանված հիմքերի և/կամ պայմանների խախտմամբ: Այսպիսի իրավիճակը անտրամաբանական է և ոչնչով չարդարացված: Կրկին օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման ապօրինի իրականացման հանգամանքն ինքնին՝ որպես ինքնուրույն գոյություն ունեցող փաստ, քրեաիրավական առանձին գնահատականի չի արժանանում:

Նույն է վիճակը նաև Օրենսգրքի՝ «Բժշկական գաղտնիքը հրապարակելը» վերտառությամբ 205-րդ հոդվածի պարագայում: Հանցակազմի առարկա համարվող բժշկական գաղտնիք պարունակող տվյալը օրենքով նախատեսված անձնական տվյալներ մշակողի կողմից, ինչպիսին նաև համարվում է օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինը, կարող է հրապարակվել ինչպես օրինական, այնպես էլ ապօրինի կերպով իրականացված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման արդյունքով ձեռք բերված լինելու դեպքում: Սակայն անկախ այն հանգամանքից՝ օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումն իրականացվել է օրինական, թե ապօրինի կերպով, դրա արդյունքով ձեռք բերված, բժշկական գաղտնիք պարունակող տվյալը հրապարակողը ենթարկվելու է քրեական պատասխանատվության 205-րդ հոդվածի 1-ին կամ համապատասխան հատկանիշների առկայության դեպքում 2-րդ մասով, և, բաղկացական հանցագործությունների որակման կանոններով, համապա-

տասխան հատկանիշների առկայության դեպքում՝ նաև 441-րդ հոդվածով: Այս պատկերը ևս տրամաբանական և արդարացված չէ:

Սույն հոդվածի շրջանակներում հետազոտական հետաքրքրություն են ներկայացնում Քրեական օրենսգրքի՝ «Սահմանադրական կարգի հիմունքների և պետության անվտանգության դեմ ուղղված հանցագործությունները» վերտառությամբ 42-րդ գլխում տեղ գտած որոշ հանցակազմեր, որոնք ուղղված են պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկությունների պաշտպանությանը: Բանն այն է, որ օպերատիվ-հետախուզական գործունեության արդյունքում հաճախ ձեռք է բերվում պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկություն, որի հրապարակումը ապօրինի կերպով իրականացված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման արդյունքով ձեռք բերված լինելու դեպքում պետք է ավելի խիստ պատժվի:

Քննարկվող համատեքստում առանձին հետազոտման են ենթակա հետևյալ հանցակազմերը:

➤ «Պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկություններ ապօրինի ձեռք բերած անձի կողմից դրանք հրապարակելը» վերտառությամբ 426-րդ հոդվածը: Այս հոդվածի 1-ին մասը քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկություն հրապարակելու համար այն անձի կողմից, որն այդ տեղեկությունը ձեռք է բերել հափշտակելու, սպառնալիքի, բռնություն գործադրելու, խաբեության կամ այլ ապօրինի եղանակով, եթե բացակայում են սույն օրենսգրքի 418-րդ (պետական դավաճանությունը), 424-րդ (լրտեսությունը) կամ 427-րդ (պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկություններ հրապարակելը) հոդվածով նախատեսված հանցանքների հատկանիշները, իսկ 2-րդ մասը՝ նույն արարքի համար, որն առաջացրել է առանձնապես խոշոր չափերի գույքային վնաս կամ այլ ծանր հետևանք:

➤ «Պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկություններ հրապարակելը» վերտառությամբ 427-րդ հոդվածը: Քննարկվող հոդվածի 1-ին մասը քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկություն հրապարակելու համար այն անձի կողմից, որը դրա հետ ծանոթանալու իրավունք ուներ, եթե բացակայում են Քրեական օրենսգրքի 418-րդ (պետական դավաճանությունը) հոդվածով նախատեսված հանցանքի հատկանիշները, իսկ 2-րդ մասը՝ նույն արարքի համար, որն առաջացրել է առանձնապես խոշոր չափերի գույքային վնաս կամ այլ ծանր հետևանք:

➤ «Պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկություններն անզգուշությամբ հրապարակելը» վերտառությամբ 428-րդ հոդվածը: Քննարկվող հոդվածի 1-ին մասը քրեական պատասխանատվություն է նախատեսում պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկությունն անզգուշությամբ հրապարակելու համար այն անձի կողմից, որը դրա հետ ծանոթանալու իրավունք ուներ, եթե դրա հետևանքով խոշոր չափի գույքային կամ այլ էական վնաս է պատճառել պետության օրինական շահերին, իսկ 2-րդ մասը՝ նույն արարքի համար, որն առաջացրել է առանձնապես խոշոր չափերի գույքային վնաս կամ այլ ծանր հետևանք:

Հիշատակված երեք հոդվածների պարագայում էլ պետական գաղտնիք պարունակող տեղեկություն հրապարակած անձի արարքը որակվելու է այս հոդվածներից մեկով միայն՝ անկախ այն հանգամանքից՝ պետական գաղտնիք համարվող տեղեկությունը անձը ձեռք է բերել օրենքով սահմանված կարգով, թե ապօրինի իրականացված օպերատիվ-հետախուզական գործունեության արդյունքում:

III. Օպերատիվ-հետախուզական միջոցառում ապօրինի իրականացնելու քրեականացումը

Սույն հոդվածի II և III մասերում նկարագրված օրինակները վկայում են այն մասին, որ ՕՀՄ ապօրինի իրականացնելու հանգամանքը՝ որպես ինքնուրույն գոյություն ունեցող փաստ, քրեաիրավական գնահատականի չի արժանացել, մինչդեռ օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական համապարփակ ապահովումը պահանջում է նմանատիպ արարքը քրեականացնել: Ընդ որում, ԱՊՀ «Կազմակերպված հանցավորության դեմ պայքարի մասին» խորհրդատվական օրենսդրական ակտը⁸ ընդունված 1996 թվականի նոյեմբերի 2-ին, ևս առաջարկում է ԱՊՀ անդամ պետություններին քրեականացնել այս արարքը:

Շարադրվածի հաշվառմամբ՝ առաջարկում ենք ՀՀ քրեական օրենսգիրքը լրացնել նոր՝ 478.1-ին հոդվածով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«Օպերատիվ-հետախուզական միջոցառում ապօրինի իրականացնելը

1. Օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումն Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին ՀՀ օրենքով կամ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված պահանջների, հիմքերի կամ պայմանների խախտմամբ իրականացնելը՝

պատժվում է որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ երեքից հինգ տարի ժամկետով, կամ ազատության սահմանափակմամբ՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով, կամ կարճաժամկետ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երկու ամիս ժամկետով, կամ ազատազրկմամբ՝ երեքից հինգ տարի ժամկետով:

2. Սույն հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված արարքը, որը կատարվել է

1) մի խումբ անձանց կողմից նախնական համաձայնությամբ,

2) շահադիտական դրդումներով, անձնական այլ շահագրգռվածությունից կամ խմբային շահերից ելնելով, կամ

3) տեղեկության գաղտնի հավաքման համար նախատեսված տեխնիկական հատուկ միջոց օգտագործելով՝

պատժվում է ազատազրկմամբ չորսից ութ տարի ժամկետով:»:

⁸ St'u Постановление Межпарламентской Ассамблеи государств – участников Содружества Независимых Государств О рекомендательном законодательном акте "О борьбе с организованной преступностью" Санкт-Петербург, 02.11.1996, <https://cis.minsk.by/reestr2/doc/6026#text> (21.09.2024):

Առաջարկվող հոդվածի 1-ին մասում նկարագրված արարքը միջին ծանրության հանցանք է. առավելագույն պատիժը չի գերազանցում 5 տարի ժամկետով ազատազրկումը:

Հանցակազմի 1-ին մասը, ըստ օրենսդրական նկարագրման եղանակի, ձևական է. հանցանքն ավարտված է համարվելու Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին օրենքով կամ Քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված պահանջների, հիմքերի կամ պայմանների խախտմամբ ՕՀՄ իրականացնելու պահից:

Քննարկվող հանցակազմի իրավական մոդելավորման համատեքստում գիտագործնական հետաքրքրություն է ներկայացնում այն հարցը, թե արդյո՞ք հանցակազմի դիզայնիցայում պետք է առանձին շեշտադրվեն «գաղտնի քննչական գործողություն» բառերը: Սահմանափակված լինելով հետազոտության կոնկրետ առարկայով, հետևապես նաև զերծ մնալով ՕՀՄ-ների և գաղտնի քննչական գործողությունների հարաբերակցության դետալային վերլուծությունից՝ պարզապես արձանագրենք, որ Քրեական դատավարության օրենսգրքում իրավական ֆիկցիայի գործադրման միջոցով դատարանի որոշմամբ իրականացվող ՕՀՄ-ները՝ բացառությամբ օպերատիվ հարցման և արտաքին դիտման⁹, անվանվել են գաղտնի քննչական գործողություններ՝ քրեադատավարական նպատակադրությունից և նպատակահարմարությունից ելնելով: Սակայն իրավական այս ֆիկցիայի կիրառումից դրանք չեն դադարել օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ լինելուց: Ասվածի մասին է վկայում նաև այն հանգամանքը, որ գաղտնի քննչական գործողությունների բովանդակությունը նույնությամբ արտացոլում է համանուն ՕՀՄ-ների բովանդակությունը՝ քրեադատավարական ընկալումից բխող, էության վրա չազդող տեղայնացում կատարելով: Հետևաբար այդ ՕՀՄ-ների քրեադատավարական ընկալումը չի կարող ազդել օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական ապահովման վրա¹⁰:

Հանցակազմի դիսպոզիցիան բլանկետային է. հանցակազմի հատկանիշները բացահայտելու համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրել Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին օրենքով կամ Քրեական դատավարության օրենսգրքով ՕՀՄ իրականացնելու պահանջները, հիմքերը, պայմանները կամ ժամկետները:

⁹ Օպերատիվ-հետախուզական այս միջոցառումը դատարանի որոշմամբ է իրականացվում միայն այն դեպքում, եթե արտաքին դիտման արդյունքների ամրագրումն առանց տեխնիկական միջոցների օգտագործման հնարավոր չէ, և անձը (անձինք), որի (որոնց) նկատմամբ իրականացվում է արտաքին դիտումը, ողջամտորեն չէր (չէին) կարող ենթադրել դրա անցկացման հնարավորության մասին:

¹⁰ Գաղտնի քննչական գործողությունների՝ ՕՀԳ քրեաիրավական ապահովմանն ուղղված նորմերում ամրագրելու անհրաժեշտության բացակայության մասին առավել մանրամասն տե՛ս Բարսեղյան Գ. Օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող անձանց քրեական պատասխանատվությունը բացառող հանգամանքների արդի հիմնախնդիրները և զարգացման միտումները, Դատական իշխանություն:

Հանցագործության որոշ դրսևորումներ, ըստ էության, կարող են տևող լինել: Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին օրենքով սահմանված պահանջների, հիմքերի կամ պայմանների խախտմամբ ՕՀՄ իրականացնելը նաև կարող է ընդգրկել տևական ժամանակահատված: Այս պարագայում հանցանքը, Քրեական օրենսգրքի 8-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն, ավարտված է համարվելու հանցանք կատարող անձի բռնվելու, մեղայականով ներկայանալու կամ այլ հանգամանքների ուժով արարքն ավարտվելու պահին:

Քննարկվող հանցագործության օբյեկտը օպերատիվ-հետախուզական գործունեության բնականոն իրականացման ապահովմանն ուղղված հասարակական հարաբերություններն են:

Օբյեկտիվ կողմից հանցագործությունը բնութագրվում է օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման իրականացմամբ, որը կատարվել է Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին օրենքով կամ Քրեական դատավարության օրենսգրքով ՕՀՄ իրականացնելու համար սահմանված պահանջների, հիմքերի կամ պայմանների խախտմամբ:

Իրականացումը, որպես կանոն, կարող է դրսևորվել գործողությամբ: Սակայն այն կարող է դրսևորվել նաև անգործությամբ:

Հանցագործության սուբյեկտը հատուկ է. անձը պետք է ունենա ՕՀՄ իրականացնելու լիազորություն:

Սուբյեկտիվ կողմից հանցագործությունը բնութագրվում է դիտավորությամբ՝ ինչպես ուղղակի, այնպես էլ անուղղակի:

Քննարկվող հանցանքը կհամարվի ուղղակի դիտավորությամբ կատարված, եթե անձը գիտակցի իր արարքի այն փաստական հանգամանքները, որոնք հանցակազմի հատկանիշ են, և այդ արարքը կատարելը նրա նպատակը լինի կամ նպատակին հասնելու միջոցը: Օրինակ՝ «Նամակագրության, և այլ ոչ թվային հաղորդակցության վերահսկում» ՕՀՄ-ի ապօրինի իրականացումը՝ որոշ հանգամանքների վերաբերյալ փաստական տվյալներ ձեռք բերելու նպատակով:

Քննարկվող հանցանքը կհամարվի անուղղակի դիտավորությամբ կատարված, եթե անձը գիտակցի իր արարքի այն փաստական հանգամանքները, որոնք հանցակազմի հատկանիշ են, ու թեև այդ արարքը կատարելը և տվյալ հանցանքն իրականացնելը նրա նպատակը չէ, այնուամենայնիվ կատարի դա: Օրինակ՝ օրինական կերպով իրականացված «Թվային, այդ թվում՝ հեռախոսային հաղորդակցության վերահսկում» ՕՀՄ-ի՝ օրենքով սահմանված հիմքերի վերացումից հետո հեռախոսային հաղորդակցության վերահսկումը չդադարեցնելը, այն պարագայում, երբ վերահսկումը այլևս անձի նպատակը չի եղել, սակայն գիտակցված անտարբերություն ցուցաբերելով անձը, այնուամենայնիվ, անգործությամբ կատարել է դա:

Հանցակազմի 2-րդ մասում նկարագրված արարքը ծանր հանցանք է: Հանցակազմի ծանրացնող հանգամանքները երեքն են՝ մի խումբ անձանց կողմից նախնական համաձայնությամբ, շահադիտական դրդումներով, անձնական այլ

շահագրգռվածությունից կամ խմբային շահերից ելնելով, տեղեկության գաղտնի հավաքման համար նախատեսված տեխնիկական հատուկ միջոց օգտագործելով:

Եզրակացություն

Սույն հոդվածի շրջանակներում իրականացված հետազոտության արդյունքում կատարել ենք մի շարք եզրակացություններ, որոնցից հիմնականները հանգում են հետևյալին:

1. Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական համապարփակ ապահովման տեսանկյունից կարևոր նշանակություն ունի ՕՀԳ քրեաիրավական ապահովման պաշտպանող ուղղությունը, որի ձևավորումը պետք է դրսևորվի Հատուկ մասի համապատասխան հանցակազմերի լրամշակման կամ մշակման տեսքով:

2. Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության առանձնահատկություններով պայմանավորված՝ ՕՀԳ քրեաիրավական ապահովմանն ուղղված հանցակազմերը պայմանականորեն կարելի է դասակարգել հիմք ընդունելով հանցագործության օբյեկտը, ըստ որի՝ այդ հանցակազմերը կարող են դասակարգվել 2 հիմնական խմբերի արարքներ, որոնք անմիջականորեն ուղղված են ՕՀԳ ապահովմանն ուղղված հասարակական հարաբերությունների դեմ, արարքներ, որոնք ուղղված են հասարակական այլ հարաբերությունների դեմ, սակայն կարող են վնաս պատճառել նաև ՕՀԳ ապահովմանն ուղղված հասարակական հարաբերություններին:

2.1. Առաջին խմբի պարագայում հանցագործության անմիջական օբյեկտը ՕՀԳ ապահովմանն ուղղված հասարակական հարաբերություններն են: Իսկ երկրորդ խմբի դեպքում ՕՀԳ ապահովմանն ուղղված հասարակական հարաբերությունները ֆակուլտատիվ (լրացուցիչ) օբյեկտի դեր ունեն:

3. Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական ապահովմանն ուղղված հանցակազմերը կարող են դասակարգվել՝ հիմք ընդունելով նաև հանցագործության սուբյեկտի հատկանիշները, ըստ որի այդ հանցակազմերը կարող են դասակարգվել 2 հիմնական խմբերի՝

➤ օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն սուբյեկտների (ՕՀԳ իրականացնող մարմնի աշխատակցի կամ ՕՀԳ իրականացնող մարմնի հետ համագործակցող անձի) կողմից կատարված, օպերատիվ-հետախուզական գործունեության՝ օրենքով սահմանված կարգով իրականացման ապահովման դեմ ուղղված հանցանքներ,

➤ օպերատիվ-հետախուզական գործունեության սուբյեկտ չհանդիսացող անձի կողմից կատարված, օպերատիվ-հետախուզական գործունեության՝ օրենքով սահմանված կարգով իրականացման ապահովման դեմ ուղղված հանցանքներ:

4. Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության քրեաիրավական ապահովմանն ուղղված ՀՀ քրեական օրենսգրքում տեղ գտած հանցակազմերի հետազոտումից ակնհայտ է դարձել, որ այդ հանցակազմերը ՕՀԳ քրեաիրավական ապահովումն իրականացնում են մասնակի՝ ՕՀԳ՝ օրենքով

սահմանված կարգով իրականացման ապահովման դեմ ուղղված արարքները քրեաիրավական գնահատականի արժանացնելով միայն այն դեպքում, երբ ՕՀՄ իրականացվում է նախաձեռնված քրեական վարույթով՝ հետաքննության շրջանակներում որպես օժանդակող գործունեություն: Այսպիսի մոտեցումը անարդարացի և ոչ իրավաչափ համարելով՝ մենք առաջարկել ենք համապատասխան հոդվածներում լրացումներ կատարելու միջոցով իրականացնել ՕՀԳ քրեաիրավական համապարփակ ապահովում: Այլ խոսքերով՝ իրականացնել և՛ որպես ինքնուրույն գործունեություն, և՛ որպես նախաձեռնված քրեական վարույթով հետաքննության շրջանակներում իրականացվող ՕՀՄ, հետևաբար նաև ՕՀԳ քրեաիրավական ապահովում:

5. Առաջարկում ենք Քրեական օրենսգրքի 479-րդ հոդվածի վերնագիրը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ՝ «Ապացույցներ, բացառություններ կամ դատավարական փաստաթղթեր կամ օպերատիվ-հետախուզական գործունեության արդյունքում ստացված տվյալներ, փաստաթղթեր կամ առարկաներ կեղծելը, փոխելը, ոչնչացնելը կամ թաքցնելը կամ կեղծ ապացույցներ ներկայացնելը»:

6. Առաջարկում ենք 483-րդ հոդվածի վերնագիրը և 1-ին մասը շարադրել հետևյալ խմբագրությամբ՝ «Քրեական վարույթի կամ օպերատիվ-հետախուզական գործունեության տվյալներ հրապարակելը

1. Առանց իրավասու մարմնի կամ անձի թույլտվության՝ հրապարակման ոչ ենթակա՝ մինչդատական կամ դատական վարույթի, ինչպես նաև օպերատիվ-հետախուզական գործունեության տվյալ հրապարակելը, եթե բացակայում են սույն օրենսգրքի 426-րդ կամ 427-րդ հոդվածով նախատեսված հանցանքների հադկանիշները»:

7. Առաջարկում ենք Քրեական օրենսգրքի 486-րդ հոդվածի վերնագիրը և 1-ին մասը վերաշարադրել հետևյալ խմբագրությամբ՝ «Արդարադատության իրականացմանը, գործի քննությանը կամ օպերատիվ-հետախուզական գործունեությանը միջամտելը

1. Արդարադատության կամ որպես դատարան՝ օրենքով նախատեսված այլ լիազորությունների իրականացումը խոչընդոտելու նպատակով դատարանի գործունեությանը կամ գործի քննությունը խոչընդոտելու նպատակով դատախազի, քննիչի, քննչական մարմնի ղեկավարի, հետաքննության մարմնի, փաստաբանի կամ ներկայացուցչի գործունեությանը, ինչպես նաև որպես ինքնուրույն գործունեություն իրականացվող օպերատիվ-հետախուզական գործունեությանը ցանկացած ձևով միջամտելը»:

8. Առաջարկում ենք Քրեական օրենսգրքի 490-րդ հոդվածի վերնագիրը և 1-ին մասը վերաշարադրել հետևյալ խմբագրությամբ՝ «Դատավորի, դատախազի, քննիչի, քննչական մարմնի ղեկավարի, հետաքննության մարմնի, օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող անձի, փաստաբանի, ներկայացուցչի, փորձագետի կամ հարկադիր կատարողի նկատմամբ սպառնալիքը կամ նրանց մասին տեղեկություն հրապարակելը կամ նրանց գույքը ոչնչացնելը կամ վնասելը կամ նրանց նկատմամբ բռնություն գործադրելը

Դատավորի, դատախազի, քննիչի, քննչական մարմնի ղեկավարի, հետաքննության մարմնի, օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող անձի, փաստաբանի, ներկայացուցչի, փորձագետի կամ հարկադիր կատարողի կամ նշված անձանց մերձավոր ազգականի կամ մերձավորի կամ նշված անձանց դաստիարակության, խնամքի կամ հսկողության տակ գտնվողի մասին արատավորող կամ նշված անձանց իրավունքներին ու օրինական շահերին այլ վնաս պատճառող տեղեկություն հրապարակելու կամ նրանց նկատմամբ բռնություն գործադրելու, գույքը ոչնչացնելու կամ վնասելու սպառնալիքը՝ կապված նշված անձանց օրինական ծառայողական կամ մասնագիտական գործունեության կամ բացառապես դատավոր, դատախազ, քննիչ, քննչական մարմնի ղեկավար, հետաքննության մարմին, օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող անձ, փաստաբան, ներկայացուցիչ, փորձագետ կամ հարկադիր կատարող կամ նշված անձանց մերձավոր ազգական կամ մերձավոր կամ նշված անձանց դաստիարակության, խնամքի կամ հսկողության տակ գտնվող լինելու հանգամանքի հետ»:

9. Առաջարկում ենք ՀՀ քրեական օրենսգիրքը լրացնել նոր՝ 478.1-ին հոդվածով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«Օպերատիվ-հետախուզական միջոցառում ապօրինի իրականացնելը

1. Օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումն Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին ՀՀ օրենքով կամ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված պահանջների, հիմքերի կամ պայմանների խախտմամբ իրականացնելը՝

պատժվում է որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ երեքից հինգ տարի ժամկետով, կամ ազատության սահմանափակմամբ՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով, կամ կարճաժամկետ ազատազրկմամբ՝ առավելագույնը երկու ամիս ժամկետով, կամ ազատազրկմամբ՝ երեքից հինգ տարի ժամկետով:

2. Սույն հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված արարքը, որը կատարվել է

- 1) մի խումբ անձանց կողմից նախնական համաձայնությամբ,
- 2) շահադիտական դրդումներով, անձնական այլ շահագրգռվածությունից կամ խմբային շահերից ելնելով, կամ
- 3) տեղեկության գաղտնի հավաքման համար նախատեսված տեխնիկական հատուկ միջոց օգտագործելով՝

պատժվում է ազատազրկմամբ չորսից ութ տարի ժամկետով:»:

Գրականության ցանկ (reference list, список литературы)

1. Barseghyan G. The Concept of Criminal-Legal Provision of Operational-Search Activities and a Brief Description of Its Directions, State and law, N 2 (99) 2024, <https://www.researchgate.net/publication/389314520>

2. ՀՀ քրեական օրենսգիրք: Ընդունվել է 05.05.2021թ., ուժի մեջ է մտել 01.07.2022թ., ՀՕ-199-Ն: Criminal Code of The Republic of Armenia. Accepted on 05.05.2021, entered into force on 01.07.2022.

3. Հայաստանի Հանրապետության քրեական իրավունք: Հատուկ մաս (վեցերորդ հրատարակություն՝ փոփոխություններով և լրացումներով), Երևանի պետական համալսարան, Երևան, ԵՊՀ հրատարակչություն, 2012թ.: Criminal Law of the Republic of Armenia. Special Part (Sixth Edition with Amendments and Additions), Yerevan State University, Yerevan, YSU Publishing House, 2012.

4. ՀՀ քրեական օրենսգրքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին համար ՀՕ-31-Ն օրենքը, ընդունվել է 2024 թվականի հունվարի 16-ին, ուժի մեջ մտել 2024 թվականի փետրվարի 6-ին: Հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docid=189458> (05.01.2025): Law No. HO-31-N on Amendments and Additions to the Criminal Code of the Republic of Armenia, adopted on January 16, 2024, entered into force on February 6, 2024.

5. ՀՀ օրենքը Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին: Ընդունվել է 22.10.2007թ., ուժի մեջ է մտել 08.12.2007թ., ՀՕ-223-Ն: The Law of the Republic of Armenia on Operational-Search Activities. Adopted on October 22, 2007, entered into force on December 8, 2007, Law No. HO-223-N.

6. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրք: Ընդունվել է 30.06.2021թ., ուժի մեջ է մտել 01.07.2022թ., ՀՕ-306-Ն: Criminal Procedure Code of the Republic of Armenia. Adopted on June 30, 2021, entered into force on July 1, 2022, Law No. HO-306-N.

7. Постановление Межпарламентской Ассамблеи государств – участников Содружества Независимых Государств О рекомендательном законодательном акте "О борьбе с организованной преступностью" Санкт-Петербург, 02.11.1996, <https://cis.minsk.by/reestr2/doc/6026#text> (21.09.2024): Resolution of the Interparliamentary Assembly of the Member States of the Commonwealth of Independent States On the Legislative Recommendation Act "On Combating Organized Crime" St. Petersburg, 02.11.1996 (In Russian), <https://cis.minsk.by/reestr2/doc/6026#text>,

8. Բարսեղյան Գ. Օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող անձանց քրեական պատասխանատվությունը բացառող հանգամանքների արդի հիմնախնդիրները և զարգացման միտումները, Դատական իշխանություն, N, 2025: Barseghyan G. Current Issues and Development Trends of Circumstances Excluding Criminal Liability of Persons Carrying Out Operational-Search Activities, Judicial Power, N, 2025:

Gevorg Barseghyan

*Ph.D. Student and Lecturer at the Chair of Criminal
Law of Law Faculty of Yerevan State University*

TOPICAL ISSUES OF LEGAL MODELING OF CRIMINAL OFFENSES AIMED AT ENSURING OPERATIONAL-SEARCH ACTIVITIES¹¹

Abstract

In the context of the comprehensive criminal-legal providing of operational-search activity, the development of the protective direction of criminal-legal provision for operational-search activity holds significant importance. In order to form and/or enhance this direction, the article examines issues related to the refinement of relevant criminal offenses stipulated in the Special Part of the Criminal Code of the Republic of Armenia, and, where necessary, the development of new offenses. Such measures would allow for a more effective legal response to actions aimed against the lawful execution of operational-search activities. This process has been defined as the legal modeling of criminal offenses directed toward the providing of operational-search activity.

The article examines, in separate sections, the legal modeling challenges of offenses directly aimed at ensuring operational-search activity, the legal modeling challenges of offenses not directly aimed at such providing, as well as the necessity of criminalizing the unlawful implementation of operational-search measure(s), which has been a specific subject of study.

Based on the results of the research conducted in the article, proposals have been presented aimed at the comprehensive development of the protective direction of the criminal-legal providing of operational-search activity. These include recommendations for revising several articles in the Special Part of the Criminal Code and for introducing a new article titled "Unlawful Implementation of an Operational-Search Measure".

Keywords: operational-search activity; operational-search measure; criminal-legal provision; protective direction of criminal-legal provision of operational-search activity; criminal offense, legal modeling; criminalization.

¹¹ The article was presented on 21.04.2025 and was reviewed on 10.06.2025.

Геворг Барсегян

Аспирант и преподаватель кафедры Уголовного права
юридического факультета Ереванского государственного университета

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, НАПРАВЛЕННЫХ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ¹²

Абстракт

В контексте комплексного уголовно-правового обеспечения оперативно-розыскной деятельности важное значение имеет развитие охранительного направления уголовно-правового обеспечения оперативно-розыскной деятельности. С целью формирования и/или совершенствования данного направления в статье исследуются вопросы, касающиеся доработки соответствующих составов преступлений, предусмотренных в Особенной части Уголовного кодекса Республики Армения, а при необходимости — разработки новых составов преступлений. Это позволит более эффективно реагировать на деяния, направленные против осуществления оперативно-розыскной деятельности в установленном законом порядке. Этот процесс мы называем правовым моделированием составов преступлений, направленных на обеспечение оперативно-розыскной деятельности.

В статье по отдельным направлениям исследованы проблемы правового моделирования составов преступлений, непосредственно направленных на обеспечение оперативно-розыскной деятельности, а также проблемы правового моделирования составов преступлений, непосредственно не направленных на обеспечение оперативно-розыскной деятельности. Отдельным объектом исследования стала необходимость криминализации незаконного осуществления оперативно-розыскного мероприятия.

По результатам проведённого исследования, в целях комплексного формирования охранительного направления уголовно-правового обеспечения оперативно-розыскной деятельности, в статье представлены предложения, направленные на доработку ряда статей Особенной части Уголовного кодекса, а также на включение новой статьи под названием «Незаконное осуществление оперативно-розыскного мероприятия».

Ключевые слова: оперативно-розыскная деятельность; оперативно-розыскное мероприятие; уголовно-правовое обеспечение; охранительное направление уголовно-правового обеспечения оперативно-розыскной деятельности; состав преступления; правовое моделирование; криминализация.

¹² Статья была представлена 21.04.2025 и прошла рецензирование 10.06.2025.